

Právo osôb so zdravotným postihnutím na účasť na politickom živote

Zhrnutie

Článkom 39 Charty základných práv Európskej únie sa zaručuje, že každý občan Únie má právo voliť a byť volený vo voľbách do Európskeho parlamentu, a článkom 40 právo voliť a byť volený vo voľbách do orgánov samosprávy obcí. V článku 21 sa uznáva právo na nediskrimináciu okrem iného z dôvodu zdravotného postihnutia a v článku 26 sa uznáva a rešpektuje právo osôb so zdravotným postihnutím využívať opatrenia, ktoré sú určené na zabezpečenie ich nezávislosti, sociálnej integrácie a integrácie v zamestnaní a účasti na spoločenskom živote.

Možnosť zapojiť sa do politického diania je základnou súčasťou života v demokratickej spoločnosti. Preto je právo na účasť na politickom živote vrátane účasti osôb so zdravotným postihnutím pevne zakotvené v medzinárodnom práve, ustanovené v Dohovore Organizácie Spojených národov (OSN) o právach osôb so zdravotným postihnutím (CRPD), nástrojoch Rady Európy a primárnych a sekundárnych právnych

predpisoch Európskej únie (EÚ). Volby do Európskeho parlamentu, ktoré prebiehali v máji 2014, sú vhodnou príležitosťou na preskúmanie, ako sú vnútroštátnymi právnymi predpismi, politikami a administratívnymi ustanoveniami osoby so zdravotným postihnutím podporované v tom, aby sa zúčastňovali na voľbách, alebo ako im v tejto účasti bránia.

Agentúra Európskej únie pre základné práva (FRA) a Európska komisia prostredníctvom Akademickkej siete európskych odborníkov na problematiku zdravotného postihnutia (ANED) zozbierali zo všetkých 28 členských štátov EÚ údaje, ktoré naznačujú, ako sa v EÚ dodržiava, chráni, presadzuje a vykonáva právo osôb so zdravotným postihnutím na účasť na politickom živote stanovené v článku 29 CRPD. Stanoviská vyplývajúce z týchto údajov sú zamerané na voľby a právo voliť a byť volený, ako to zaručuje Európsky dohovor o ľudských právach (EDĽP), Charta základných práv Európskej únie a zmluvy EÚ.

Kľúčové zistenia a odporúčania založené na dôkazoch

Prvá správa vyplývajúca z analýzy agentúry FRA a ANED je priaznivá: pokiaľ je zaistená prístupnosť a priaznivé prostredie, osoby so zdravotným postihnutím sú aktívnymi občanmi, ktorí sa s nadšením zapájajú do politického života svojej spoločnosti. Okrem hlasovania vo voľbách sa mnoho osôb so zdravotným postihnutím zúčastňuje na iných druhoch politickej činnosti, a to vrátane členstva v politických stranách, účasti na politických stretnutiach či komunikácii so zvolenými úradníkmi.

Poskytnutie prístupnejších informácií a postupov, ako aj lepšia podpora a prijatie vhodných opatrení – to znamená úpravy, aby osoby so zdravotným postihnutím mohli využívať svoje ľudské práva na rovnakom základe ako ostatní – môže v prípade potreby ich účasť ešte viac zlepšiť.

Druhou správou je, že naďalej existujú významné problémy, pokiaľ ide o výkon práva osôb so zdravotným postihnutím na účasť na politickom živote.

Nadalej existujú právne prekážky, napr. obmedzenie práva voliť pre niektoré osoby so zdravotným postihnutím a rozpory medzi tým, čo sa stanovuje v právnych predpisoch a politikách a ich skutočným vykonávaním, napr. v podobe nedostupnosti volebných miestností alebo webových stránok. V dôsledku týchto prekážok môžu byť osoby so zdravotným postihnutím pozbavené možnosti ovplyvniť vývoj a vykonávanie právnych predpisov a politik, ktoré formujú ich každodenný život. Na zvýšenie legitimitnosti verejných inštitúcií a vytvorenie spravodlivejších inkluzívnejších spoločností, ktoré umožňujú úplné zapojenie všetkých svojich členov, je nevyhnutné čo najskoršie riešenie týchto problémov.

Tretou správou je, že prekážky politickej účasti neovplyvňujú všetky osoby so zdravotným postihnutím rovnako. Neúmerne veľkým prekážkam účasti na politickom živote čelia osoby s vážnejším postihnutím, ako aj ľudia s osobitnými druhmi postihnutia, napríklad osoby s mentálnym postihnutím. Keďže títo jednotlivci často patria k najizolovanejším a najviac vylúčeným, zabezpečenie, aby sa mohli v plnej miere podieľať na politickom procese, predstavuje pre tvorcov politik osobitnú výzvu.

S ohľadom na požiadavky CRDP v tejto oblasti a na základe výsledkov výskumu sa vynára päť oblastí, v ktorých je potrebné podniknúť kroky:

- zrušenie právnych a administratívnych prekážok účasti na politickom živote;
- zlepšenie prístupnosti k volebným postupom, zariadeniam a volebným materiálom;

Stanoviská postavené na dôkazoch

Analýzy a stanoviská uvedené v tomto zhrnutí sú založené na údajoch zhromaždených agentúrou FRA a Akademickou sieťou európskych odborníkov pre problematiku zdravotného postihnutia (ANED) financovanou Európskou komisiou. Zhromažďovanie údajov vychádzalo z ukazovateľov v oblasti ľudských práv, ktoré vypracovala agentúra FRA a Európska komisia pomocou modelu ukazovateľov „štruktúra – proces – výsledok“ vytvoreného Úradom vysokého komisára OSN pre ľudské práva.

- rozšírenie príležitostí na účasť v politickom a verejnom živote;
- zvýšenie informovanosti o práve osôb so zdravotným postihnutím na účasť na politickom živote;
- zhromažďovanie údajov na meranie účasti osôb so zdravotným postihnutím na politickom živote.

V správe sa nachádzajú podrobné informácie o každej z týchto záležitostí. Agentúra FRA a sieť ANED sformulovali stanoviská ku každej z týchto tematických oblastí. Navrhujú sa v nich konkrétne opatrenia, ktoré môžu prijať inštitúcie EÚ a členské štáty.

Odstránenie právnych a administratívnych prekážok účasti na politickom živote

Členské štáty dosiahli významný pokrok v začlenení práva osôb so zdravotným postihnutím na účasť na politickom živote do ich vnútroštátnych právnych a politických rámcov¹. Okrem troch štátov všetky členské štáty ratifikovali CRPD, a to pomerne s malým počtom výhrad alebo vyhlásení ku kľúčovým ustanoveniam. Zvyšné tri členské štáty podpísali dohovor a podnikajú kroky smerujúce k jeho ratifikácii². Okrem toho celý rad členských štátov vypracoval vnútroštátne stratégie alebo akčné plány na vykonávanie CRPD, ktorými sa rieši právo na účasť na politickom živote v súlade s európskou stratégiou pre oblasť zdravotného postihnutia 2010 – 2020. Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím – zmluvný orgán OSN, ktorý monitoruje vykonávanie CRPD – bude

Agentúra FRA a ANED sústredili informácie prostredníctvom sekundárneho výskumu, pričom zhromaždili verejne dostupné informácie zo všetkých členských štátov EÚ a odoslali orgánom verejnej moci pomerne malý počet žiadostí o údaje. Štatistické údaje použité v správe agentúra FRA a sieť ANED získali z existujúcich sociálnych prieskumov v rámci EÚ.

Zistenia výskumu sú v celom rozsahu uverejnené v správe s názvom *Indicators on the right to political participation of persons with disabilities: human rights indicators (Ukazovatele o práve osôb so zdravotným postihnutím na účasť na politickom živote: ukazovatele v oblasti ľudských práv)* (pozri Ďalšie informácie).

- 1 Pozri FRA (2013), *Fundamental rights: challenges and achievements in 2012*, výročná správa 2012, Luxembursko, Úrad pre publikácie, a FRA (2012), *Fundamental rights: challenges and achievements in 2011*, výročná správa 2011, Luxembursko, Úrad pre publikácie.
- 2 Pozri kapitoly 5 a 10 v dokumente FRA (2014), *Fundamental rights: challenges and achievements in 2013*, výročná správa 2013, Luxembursko, Úrad pre publikácie.

formálne posudzovať pokrok pri uplatňovaní dohovoru v členských štátoch EÚ, ktoré ratifikovali CRPD, a v samotnej EÚ, a to prostredníctvom záverečných pripomienok určených štátom, ktoré sú zmluvnou stranou.

Zo zistení analýzy však vyplýva, že právne a administratívne prekážky naďalej bránia niektorým osobám so zdravotným postihnutím v účasti na politickom živote na rovnakom základe, ako majú ostatní. Tieto prekážky sa týkajú:

- právnych obmedzení práva niektorých osôb so zdravotným postihnutím voliť, najmä osôb so psychosociálnym alebo s mentálnym postihnutím;
- neprístupných a zdĺhavých administratívnych postupov, ktoré môžu osoby so zdravotným postihnutím odradiť od práva voliť; inými slovami, takéto postupy môžu v praxi znamenať pozbavenie osôb so zdravotným postihnutím hlasovacieho práva;
- problematického prístupu k mechanizmom na podávanie sťažností v prípadoch, keď osoby so zdravotným postihnutím čelia ťažkostiam pri výkone práva voliť.

Pokiaľ ide o právne prekážky, hlavný problém sa týka odoprenia práva voliť alebo byť volený osobám, ktoré boli zbavené spôsobilosti na právne úkony. Vo väčšine členských štátov EÚ má rozhodnutie pozbaviť osobu spôsobilosti na právne úkony za následok automatický

zákaz voliť. V prípadoch, keď boli schválené reformy priznávajúce osobám so zdravotným postihnutím právo voliť, sa tieto reformy niekedy nevzťahujú na všetky druhy volieb, keďže v mnohých členských štátoch EÚ platia rôzne právne predpisy pre rôzne druhy volieb. Z existujúcich záverečných pripomienok³ a návrhu všeobecného komentára k článku 12 CRPD⁴ jasne vyplýva názor výboru CRPD, že vnútroštátne právne predpisy, ktoré pozbavujú osoby práva voliť na základe zdravotného postihnutia alebo na základe tzv. zástupného kritéria, akým je posudzovanie „spôsobilosti“, by sa mali zreformovať.

Účasti osôb so zdravotným postihnutím môžu takisto brániť neprístupné administratívne postupy súvisiace s voľbami. V niektorých členských štátoch EÚ nie sú dostupné postupy umožňujúce osobám so zdravotným postihnutím požiadať o podporu alebo asistenciu pri hlasovaní. Podobne môže byť znemožnená účasť na voľbách osobám, ktoré sú umiestnené v ústavoch dlhodobej starostlivosti, z dôvodu chýbajúcich mechanizmov, ktoré by im umožnili voliť.

Logickým dôsledkom práva voliť je aj možnosť podať sťažnosť v prípade, ak právo nie je vykonané. Z analýzy vyplýva, že osoby zbavené spôsobilosti na právne úkony nie sú vo väčšine členských štátov z právneho hľadiska schopné podať sťažnosti týkajúce sa účasti na politickom živote. Okrem toho iba približne v štvrtine členských štátov EÚ bolo možné nájsť príklady súdnych alebo mimosúdnych mechanizmov na podávanie

Graf 1: Môžu osoby zbavené spôsobilosti na právne úkony voliť (podľa členských štátov EÚ)?

Zdroj: FRA, 2014, Waddington 2014.

³ Všetky záverečné pripomienky k CRPD sa nachádzajú na stránke: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=4.

⁴ OSN, Výbor pre práva osôb so zdravotným postihnutím (2013), *Draft General Comment on Article 12 of the Convention – Equal Recognition before the Law* (Návrh všeobecnej poznámky k článku 12 dohovoru – Rovnosť pred zákonom, nachádza sa na stránke: www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/DGCArticles12And9.aspx.

ťažností, pomocou ktorých sa rozhoduje vo veciach súvisiacich s účasťou osôb so zdravotným postihnutím na politickom živote. Ako sa ukázalo v prieskume agentúry FRA v iných oblastiach, jedným z faktorov spôsobujúcich, že k mechanizmom na podávanie sťažností sa dostane iba malý počet vecí, je pravdepodobne neexistencia dostupných informácií o tom,

akým spôsobom a kde sa možno sťažovať⁵. Jednotlivé prípady však boli doručené Európskemu súdu pre ľudské práva a v súlade s opčným protokolom k CRPD, ktorým sa umožňujú individuálne oznámenia a ktorý do tejto chvíle ratifikovalo 21 členských štátov EÚ výboru CRPD.

Stanoviská

EÚ pristúpila k CRPD a jej právne predpisy a politiky musia byť v súlade s Chartou základných práv Európskej únie. Európska komisia pravidelne podáva správy o vykonávaní smerníc Rady 93/109/ES a 94/80/ES, ktorými sa ustanovujú podrobnosti uplatňovania volebného práva a práva byť volený do Európskeho parlamentu a v komunálnych voľbách. Ďalšie správy o vykonávaní oboch smerníc by mali zahŕňať posúdenie, či sa vykladajú v súlade s právom na účasť na politickom živote zakotveným v článku 29 CRPD.

Ako sa uvádza vo výročnej správe FRA na rok 2013 a správach Skupiny na vysokej úrovni pre problematiku zdravotného postihnutia od roku 2010, mnohé členské štáty EÚ majú zavedené alebo pripravujú vnútroštátne akčné plány alebo stratégie v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím. Tieto politiky by mali zahŕňať osobitné opatrenia na podporu účasti osôb so zdravotným postihnutím na politickom živote spolu s konkrétnymi cieľmi a míľnikmi, na základe ktorých možno merať pokrok vo vykonávaní relevantných ustanovení CRPD.

Oddelenie práva voliť od spôsobilosti na právne úkony

V mnohých členských štátoch EÚ je právo voliť naďalej spojené so spôsobilosťou na právne úkony, čiže osoba zbavená spôsobilosti na právne úkony nemôže voliť do Európskeho parlamentu alebo v komunálnych voľbách. V správe agentúry FRA z roku 2010 s názvom Právo osôb s problémami duševného zdravia a osôb s mentálnym postihnutím na účasť na politickom živote, aktualizovanej v nasledujúcich výročných správach agentúry FRA, sa zistilo, že niektoré členské štáty budú musieť reformovať svoje právne predpisy, aby splnili štandardy CRPD. V súlade so záverečnými pripomienkami výboru CRPD by členské štáty mali zmeniť vnútroštátne predpisy, ktorými sú ľudia zbavení práva voliť na základe zdravotného postihnutia alebo na základe zástupného kritéria, akým je posúdenie „spôsobilosti“.

Ako sa uvádza v európskej stratégii pre oblasť zdravotného postihnutia 2010 – 2020, Európska komisia presadzuje súlad právnych predpisov členských štátov týkajúcich sa spôsobilosti na právne úkony s CRPD. Tento proces by mohol pokračovať prostredníctvom skupiny expertov na vysokej úrovni pre zdravotné postihnutia, v rámci ktorej sa zástupcovia členských štátov EÚ môžu podeliť o skúsenosti s vypracovaním a zavádzaním právnych reforiem v tejto oblasti.

Odstránenie administratívnych prekážok

Vnútroštátne orgány verejnej moci by mali zabezpečiť, aby požiadavka na registráciu alebo prijatie vhodných opatrení nevedli k vylúčeniu osôb so zdravotným postihnutím z volieb. Činnosti v tejto súvislosti by mohli zahŕňať opatrenia na zaistenie, aby bol proces registrácie dostupný prostredníctvom opätovného navrhnutia relevantných webových stránok podľa normy EÚ EN 301549, ktorá je v súlade s medzinárodnými uznávanými normami na prístupnosť [napr. usmernenia pre dostupnosť webového obsahu (WCAG) 2.0 AA vypracované konzorciom World Wide Web] a sprístupnením informácií v alternatívnych formátoch, ako napríklad s jednoduchou čitateľnosťou, zväčšeným alebo Braillovým písmom.

Osobám umiestneným v ústavoch dlhodobej starostlivosti, ktoré sa nemôžu dostaviť do volebných miestností, by sa malo umožniť hlasovanie prostredníctvom alternatívnych foriem hlasovania. Týmito metódami hlasovania sa musí zaistiť diskretnosť hlasovania, ako aj to, aby si osoby so zdravotným postihnutím mohli slobodne zvoliť kandidáta alebo strany, ktoré chcú podporiť, bez neprimeraného vplyvu ostatných.

⁵ Pozri FRA (2009), *EU-MIDIS European Union Minorities and Discrimination Survey. Main Results Report*, Luxembursko, Úrad pre publikácie, a FRA (2012), *Access to justice in cases of discrimination in the EU – Steps to further equality*, Luxembursko, Úrad pre publikácie.

Zlepšenie účinnosti postupu na podávanie sťažností

Mal by sa zlepšiť prístup osôb so zdravotným postihnutím k súdnym aj mimosúdnym mechanizmom na podávanie sťažností. Jedným z dôležitých krokov by bolo zrušenie obmedzení práv osôb zbavených spôsobilosti na právne úkony na podávanie sťažností nezávisle od ich poručníka. Treba však prijať aj opatrenia na zaistenie, aby prostredníctvom vytvárania informačných materiálov v rôznych formátoch boli pre všetky osoby so zdravotným postihnutím dostupné informácie o spôsobe, akým majú podávať sťažnosti, a o tom, kde sa majú sťažovať. Tieto informácie by sa mali šíriť prostredníctvom organizácií poskytujúcich podporu a organizácií obhajujúcich práva osôb so zdravotným postihnutím vrátane organizácií osôb so zdravotným postihnutím (DPO).

Ako sa uvádza v správe FRA v roku 2011 s názvom Access to justice in Europe: an overview of challenges and opportunities (Prístup k spravodlivosti v Európe: prehľad výziev a príležitostí) a v správe FRA v roku 2012 Access to justice in cases of discrimination in the EU: steps to further equality (Prístup k spravodlivosti v prípadoch diskriminácie v EÚ – kroky na podporu rovnosti), umožnenie organizáciám občianskej spoločnosti (OOS) vrátane DPO podávať žaloby na súd by mohlo byť významným krokom v záujme posilnenia ich politických práv. Prísne pravidlá súvisiace s aktívnou legitimačiou často zabraňujú OOS, aby zohrávali priamu úlohu pri súdnych sporoch vo veciach týkajúcich sa porušení základných práv.

Zlepšenie prístupnosti volebných postupov, zariadení a volebných materiálov

Pokiaľ ide o normy na prístupnosť, väčšina členských štátov ich zaviedla v súvislosti s konštrukciou a renováciou verejných budov, pričom približne polovica z nich ich využíva ako volebné miestnosti. Mnohé členské štáty EÚ takisto zaviedli požiadavky na právnu prístupnosť pre poskytovateľov informácií prostredníctvom internetu a vysielacích médií, aj keď sa vo veľkom počte prípadov tieto požiadavky vzťahujú len na verejných poskytovateľov informácií. Vo väčšine členských štátov EÚ sa v rámci volebných právnych predpisov vyžaduje, aby osoby so zdravotným postihnutím mali prístup k asistencii pri hlasovaní, aj keď v niektorých je dostupná len pre osoby s telesným alebo zmyslovým postihnutím.

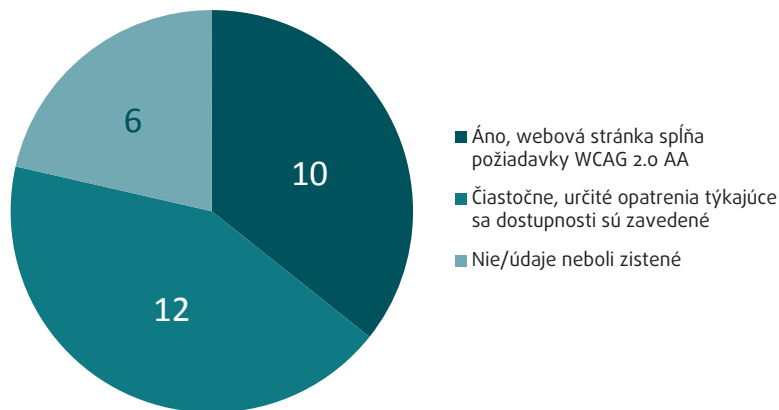
Väčšina členských štátov zaviedla pre výstavbu a renováciu verejných budov normy na prístupnosť, pričom približne polovica z nich má normy na prístupnosť pre volebné miestnosti. Je však veľmi náročné posúdiť mieru, do akej sa tieto normy riadne uplatňujú, z dôvodu chýbajúcich spoľahlivých a porovnateľných údajov o prístupnosti budov v praxi. Z dôvodu chýbajúcich údajov nie je možné určiť podiel volebných miestností ani verejných budov, ktoré sú dostupné osobám so zdravotným postihnutím. Okrem toho, aj keď sú údaje dostupné, ich spoľahlivosť je oslabená chýbajúcimi konzistentnými kritériami na posúdenie prístupnosti a sústredením sa na potreby osôb s telesným postihnutím na úkor vylúčenia iných osôb so zdravotným postihnutím.

Významnou súčasťou zlepšenia prístupnosti je prijatie vhodných opatrení. V rámci volebných právnych predpisov sa vo väčšine členských štátov EÚ vyžaduje, aby osoby so zdravotným postihnutím mali prístup k asistencii pri hlasovaní, v niektorých je však dostupná len osobám s telesným alebo so zmyslovým postihnutím. Okrem toho nie je vždy možné, aby si osoba so zdravotným postihnutím sama vybrala osobu, ktorá jej má pomôcť.

Zhrnutie do volebných postupov závisí od prístupu k informáciám zvyčajne prostredníctvom rozhlasu, televízie a internetu, ako aj tlačených materiálov. Pokiaľ ide o budovy, mnohé členské štáty EÚ zaviedli požiadavky na právnu prístupnosť pre poskytovateľov informácií prostredníctvom internetu a vysielacích médií, aj keď sa vo veľkom počte prípadov tieto požiadavky vzťahujú len na verejných poskytovateľov informácií. V praxi však z existujúcich údajov vyplýva, že médiá spojené s voľbami ostávajú pre osoby so zdravotným postihnutím vo veľkej miere neprístupné. Vo väčšine členských štátov sa na oficiálnej webovej stránke, na ktorej sa poskytujú pokyny k hlasovaniu a informácie o kandidátoch, neuvádza, že je v súlade s usmerneniami pre dostupnosť webového obsahu (WCAG) 2.0 AA⁶ vypracovanými konzorciom World Wide Web pre dostupnosť internetu, aj keď väčšina prijala niekoľko krokov na zlepšenie prístupnosti informácií. Došlo síce k nárastu dostupnosti titulok, vďaka čomu sú televízne programy poskytujúce volebné informácie prístupnejšie pre mnohých ľudí s poruchou sluchu, avšak prístupnosť zvukového opisu alebo tlmočenia národnou posunkovou rečou je menej rozšírená.

6 Konzorcium World Wide Web (W3C) (2008), usmernenia pre dostupnosť webového obsahu (WCAG) 2.0, odporúčanie W3C, 11. december 2008, sa nachádza na stránke: www.w3.org/TR/2008/REC-WCAG20-20081211.

Graf 2: Je na webovej stránke, ktorá poskytuje pokyny k hlasovaniu a informácie o kandidátoch, uvedené, že spĺňa normy na dostupnosť (podľa členských štátov EÚ)?

Zdroj: FRA, 2014.

Je dôležité, aby politické strany ako hlavná hnacia sila tvorby politik na všetkých úrovniach verejnej správy sprístupnili materiály k svojej kampani osobám so zdravotným postihnutím. Príklady programov politických strán v dostupných formátoch sa zistili v polovici členských štátov EÚ, chýbala im však konzistentnosť; v niekoľkých členských štátoch poskytli informácie v dostupných formátoch len

jedna alebo dve strany, aj to často len vo formáte vhodnom pre určité druhy postihnutí. Je potrebné zdôrazniť, že záväzky európskych politických strán týkajúce sa prípravy materiálov ku kampani v súvislosti s voľbami do Európskeho parlamentu v roku 2014 boli vo veľkej miere dôsledkom kampaní organizácií osôb so zdravotným postihnutím (DPO) na zvýšenie prístupnosti volieb.

Stanoviská

Napriek tomu, že v mnohých členských štátoch EÚ existujú zákonné normy týkajúce sa prístupnosti, meranie prístupnosti prostredia je sťažované chýbajúcimi spoločnými kritériami EÚ, v ktorých by sa stanovilo, čo predstavuje prístupnú budovu. V súlade s povinnosťami podľa článku 9 ods. 2 písm. a) CRDP by zmluvné strany – tak EÚ, ako aj členské štáty – mali vypracovať a uverejniť minimálne štandardy a usmernenia na prístupnosť zariadení a služieb otvorených alebo poskytovaných verejnosti vrátane budov orgánov verejnej moci, ako aj kontrolovať ich vykonávanie. Tieto kritériá by mali zahŕňať potreby prístupnosti pre všetky osoby so zdravotným postihnutím, nielen osoby s telesným postihnutím. Európska komisia pokračuje v podpore a dopĺňaní vnútroštátnych aktivít, a to aj druhou fázou štandardizačného mandátu M/420 týkajúceho sa prístupnosti zastavaného prostredia.

Ak osoby so zdravotným postihnutím potrebujú pomoc pri hlasovaní, zákonom by sa mala poskytnúť asistancia pri hlasovaní osobou podľa ich výberu. Takáto asistancia by mala byť dostupná všetkým osobám so zdravotným postihnutím na ich požiadanie.

Členské štáty EÚ by mali motivovať poskytovateľov mediálnych služieb, aby zvýšili prístupnosť ich obsahu. Webové stránky by mali byť navrhnuté v súlade s normou dostupnosti EÚ EN 301549 a mediálne diela môžu byť dostupnejšie prostredníctvom titulkov, tlmočenia posunkovou rečou a zvukovými opismi pokiaľ možno v súlade s normami EÚ. V záujme dosiahnutia tohto cieľa by členské štáty mali zväziť posilnenie právnych a politických opatrení týkajúcich sa prístupnosti médií napríklad stanovením merateľných cieľov prístupnosti a rozšírením rozsahu pôsobnosti platných právnych predpisov, aby sa vzťahovali na súkromných, ako aj verejných poskytovateľov. EÚ môže tento proces zjednodušiť tým, že podporí vykonávanie smernice o audiovizuálnych mediálnych službách, ktorou sa členské štáty vyzývajú na povzbudzovanie poskytovateľov mediálnych služieb, aby zlepšili prístupnosť svojich služieb osobám so zrakovým alebo sluchovým postihnutím.

V predvolebnom období by sa v komunikačných materiáloch, v ktorých sa poskytujú pokyny k hlasovaniu a informácie o kandidátoch, mali uvádzať jasné vysvetlenia v jednoduchom jazyku a mali by byť jednoducho dostupné v rôznych formátoch. Členské štáty by takisto mali zabezpečiť, aby bolo k dispozícii financovanie aj na poskytovanie dostupných informácií počas volebného procesu.

Politické strany by mali poskytnúť programy a iné materiály ku kampani v alternatívnych formátoch, ktoré zohľadňujú potreby osôb s rôznymi druhmi postihnutí vrátane formátov s jednoduchou čitateľnosťou, videí s titulkami alebo tlmočením posunkovou rečou, Braillovým písmom alebo vo zväčšenom písme. Politické strany môžu takisto zlepšiť možnosti osôb so zdravotným postihnutím na účasť v ich činnostiach, a to prijatím krokov v záujme toho, aby ich podujatia boli dostupnejšie, napríklad skontrolovaním prístupnosti miesta podujatia a poskytovaním tlmočenia posunkovou rečou.

Rozšírenie príležitostí na účasť na politickom živote

Aktívna účasť osôb so zdravotným postihnutím, aj prostredníctvom ich zastupujúcich organizácií, na vytváraní politík a zákonov zatiaľ nebola sformovaná ako požiadavka alebo zavedená do praxe vo všetkých členských štátoch EÚ. Okrem toho neexistuje veľa informácií o počte zvolených úradníkov, ktorí sa označujú za osoby s postihnutím.

Výskum sa takisto zameriava na preskúmanie príležitostí, ktoré sa poskytujú osobám so zdravotným postihnutím a ich zastupujúcim organizáciám, aby sa mohli v širšom zmysle zapájať do politického života aj nad rámec hlasovania a volieb.

V rámci CRPD sú podrobné konzultácie a aktívne zapájanie osôb so zdravotným postihnutím prostredníctvom

zastupujúcich organizácií povinnosťou, napriek tomu to nie je vo všetkých členských štátoch EÚ oficiálne stanovené ako požiadavka alebo systematický postup. Z analýzy vyplýva, že s DPO vo zvýšenej miere konzultujú a zapájajú ich orgány verejnej moci, keď prijímajú kroky v súvislosti so zavádzaním CRPD – ide o sľubný postup v Európe, ktorý by sa mal rozšíriť a ďalej prehĺbovať. Existuje veľký priestor na zapojenie organizácií osôb so zdravotným postihnutím do posúdenia a riešenia výziev uvedených v tejto správe.

Dôležitým ukazovateľom toho, aké majú osoby so zdravotným postihnutím príležitosti na účasť na verejnom živote, je počet osôb so zdravotným postihnutím zvolených do verejnej funkcie. Z tohto výskumu však vyplýva, že chýbajú dostatočne jasné dôkazy o miere, v akej boli osoby so zdravotným postihnutím schopné využiť možnosti byť volené do Európskeho parlamentu, národných parlamentov alebo miestnych samospráv.

Stanoviská

Členské štáty EÚ a inštitúcie EÚ by mali dôsledne zapájať osoby so zdravotným postihnutím vrátane ich zastupujúcich organizácií do procesov rozhodovania o otázkach súvisiacich s osobami so zdravotným postihnutím. Členské štáty a inštitúcie EÚ by preto mali posilniť dostupné mechanizmy na zahrnutie DPO aj formou zriadenia poradných alebo konzultačných orgánov. To by malo zahŕňať významný podiel DPO zastupujúcich rôzne skupiny osôb so zdravotným postihnutím. Zástupcovia osôb so zdravotným postihnutím by mali byť plnoprávnymi členmi takýchto orgánov na rovnakom základe ako ostatní a mali by mať k dispozícii potrebné zdroje, tak aby sa podporila ich zmysluplná účasť bez ohrozenia ich nezávislosti.

Členské štáty EÚ a inštitúcie EÚ by mali zabezpečiť, aby sa príležitosti na účasť v konzultačných procesoch týkajúcich sa vypracovania právnych predpisov a politík ovplyvňujúcich osoby so zdravotným postihnutím jasne a v širokej miere uverejňovali prostredníctvom dostupných oznámení. Členské štáty by mali zabezpečiť, aby DPO mohli poskytnúť vstupy v iných formátoch, ako napríklad v Braillovom písme alebo v ľahko čitateľnej podobe. Verejné vypočutia a zasadnutia výborov, na ktorých sa diskutuje o navrhnutých právnych predpisoch, by sa mali sprístupniť napríklad prostredníctvom odstránenia fyzických prekážok a poskytnutím tlmočnickov posunkovej reči.

Členské štáty EÚ by mali zvážiť programy na zabezpečenie toho, aby kandidáti alebo nádejní kandidáti mali rovnaké príležitosti uchádzať sa o verejnú funkciu ako ostatní. Tieto programy by mohli zahŕňať finančnú a inú podporu, aby sa zohľadnili dodatočné zdroje, ktoré môžu osoby so zdravotným postihnutím potrebovať v súvislosti s účinnou kampaňou, ako aj kroky na odstránenie fyzických a iných prekážok, ktoré sťažujú prístup do budov, v ktorých sa uskutočňujú politické činnosti. Po nastúpení do funkcie by sa mali zvoleným úradníkom so zdravotným postihnutím poskytnúť vhodné úpravy, aby mohli vykonávať svoje úlohy na rovnakom základe ako ostatní.

Vhodné opatrenia prispôbené potrebám konkrétnych jednotlivcov môžu byť potrebné aj v prostredí, ktoré je dostupné. Na prijatie takýchto opatrení sú potrebné informácie o potrebách zvolených úradníkov. Takýto zber údajov však musí byť v súlade s právne stanovenými zárukami zabezpečujúcimi dôvernosť a rešpekt súkromia osôb so zdravotným postihnutím.

Zvýšenie informovanosti o práve osôb so zdravotným postihnutím na účasť na politickom živote

Z analýz agentúry FRA a siete ANED vyplýva, že chýba odborná príprava a úsilie zamerané na zvýšenie informovanosti dôležitých účastníkov, ako sú napríklad volební úradníci, politické strany, orgány verejnej moci alebo poskytovatelia médií o tom, akým spôsobom sa má dodržiavať právo osôb so zdravotným postihnutím na účasť na politickom živote. Okrem toho treba budovať kapacitu príslušných aktérov v záujme uspokojovania potrieb osôb so zdravotným postihnutím.

Na zaistenie skutočného uplatňovania práv je potrebná dobrá informovanosť verejných úradníkov a iných kľúčových osôb o rovnosti osôb so zdravotným postihnutím vo všeobecnosti, ako aj o základných zásadách CRPD, ako je prístupnosť a povinnosť prijať vhodné opatrenia. Z údajov vyplýva, že odborná príprava volebných úradníkov, ktorá zahŕňa nediskrimináciu na základe zdravotného postihnutia, prístupnosť a prijatie vhodných opatrení, nie je požadovaná právnymi predpismi v členských štátoch EÚ okrem jedného. DPO zohrávajú významnú úlohu pri zvyšovaní informovanosti o právach osôb so zdravotným postihnutím medzi orgánmi verejnej moci a môžu v tom pokračovať prostredníctvom ďalšieho rozvoja konzultačných mechanizmov na všetkých úrovniach verejnej správy.

Dôležitosť zvyšovania povedomia sa neobmedzuje na orgány verejnej moci a iných účastníkov zapojených do volieb. Je takisto nevyhnutné, aby si samotné osoby so zdravotným postihnutím, najmä osoby s vážnejším postihnutím, ktoré sú často najviac vylúčené z politického života, boli vedomé práva voliť a zúčastňovať sa na politickom živote. Keď sa osoby so zdravotným postihnutím dozvedia o týchto právach, môžu samy účinnejšie identifikovať praktiky a postupy, ktoré im bránia naplňať tieto práva.

Okrem zvyšovania informovanosti je dôležitou činnosťou tvorba kapacít relevantných účastníkov, aby uspokojovali potreby voličov so zdravotným postihnutím. Z údajov o prístupnosti informácií a materiálov ku kampani vyplýva, že je potrebné zvýšiť kapacitu politických strán a mediálnych organizácií, aby viac sprístupnili svoje výstupy. Podobne nedostupnosť volebných miestností a budov orgánov verejnej moci naznačuje, že je potrebné zvýšiť kapacity relevantných orgánov verejnej moci, aby kontrolovali vykonávanie stavebných nariadení týkajúcich sa prístupnosti, ako aj vypracovali podrobné a normalizované usmernenia na posúdenie prístupnosti budov v praxi.

Stanoviská

Členské štáty EÚ by mali podniknúť konkrétne kroky na rozvoj kapacity orgánov verejnej moci v záujme účinného monitorovania vykonávania stavebných nariadení týkajúcich sa prístupnosti, čím sa zaručí, že orgánom zodpovedným za zabezpečenie súladu s požiadavkami na prístupnosť budú pridelené primerané zdroje. Európska komisia by mala tomuto procesu napomáhať tak, že bude pokračovať v podporovaní rozvoja štandardizovaných usmernení EÚ na posúdenie prístupnosti budov so zohľadnením potrieb všetkých osôb so zdravotným postihnutím.

Členské štáty by mali zabezpečiť, aby volebné orgány, ako aj úradníci poverení dohľadom nad voľbami na miestnej úrovni dostali rozsiahlu odbornú prípravu v oblasti nediskriminácie na základe zdravotného postihnutia, prístupnosti a prijímania vhodných opatrení. Odborná príprava by mala takisto zahŕňať príslušné vnútroštátne právne ustanovenia týkajúce sa poskytovania asistencie osobám so zdravotným postihnutím počas hlasovania, ako aj postupy na vyžiadanie asistencie alebo podpory. Na zabezpečenie toho, aby odborná príprava riešila prekážky, s ktorými sa osoby so zdravotným postihnutím stretávajú, by DPO mali byť zahrnuté v jej príprave a realizácii, a to aj prostredníctvom spoločných iniciatív volebných orgánov a DPO.

Členské štáty by mali vykonávať činnosti na zvýšenie informovanosti o volebnom postupe medzi osobami so zdravotným postihnutím. Zvýšenie informovanosti možno dosiahnuť prostredníctvom projektov výchovy k občianstvu, ktorých cieľom je informovať osoby so zdravotným postihnutím o ich politických právach, ako aj rozvojom skupín presadzujúcich vlastné záujmy. Činnosti na zvyšovanie informovanosti by sa mali vzťahovať aj na ústavy dlhodobej starostlivosti, v ktorých sú osoby so zdravotným postihnutím umiestnené.

Na zvýšenie kapacity politických strán a mediálnych organizácií na účely sprístupnenia svojich výstupov pre osoby so zdravotným postihnutím by členské štáty mohli v spolupráci s DPO vypracovať praktické usmernenia k tomu, ako sa majú vytvárať prístupné programové vyhlásenia, komunikačné materiály a vysielania.

Zhromaždenie údajov na meranie politickej účasti osôb so zdravotným postihnutím

Výskum bol založený na existujúcich údajoch zhromaždených z verejne dostupných zdrojov v 28 členských štátoch EÚ. Prostredníctvom zozbieraných údajov a ich analýzy zistili tri kľúčové problémy:

- absenciu systematického zhromažďovania údajov;
- chýbajúce normy a usmernenia na meranie prístupnosti najmä spôsobom, ktorý by v rámci EÚ viedol k porovnateľným výsledkom;
- obavy týkajúce sa existujúcich metodík na zachytávanie skúseností osôb so zdravotným postihnutím.

Celkovo z výskumu vyplýva, že zatiaľ nie je možné presne posúdiť situáciu v oblasti účasti osôb so zdravotným postihnutím na politickom živote v EÚ, pretože chýbajú spoľahlivé a porovnateľné údaje. Na úrovni členských štátov alebo EÚ iba v malej miere dochádza k zhromažďovaniu systematických údajov o skúsenostiach z účasti osôb so zdravotným postihnutím na voľbách.

Aj v prípadoch, keď boli údaje dostupné, v dôsledku chýbajúceho jednotného chápania postihnutia a nedostatočne harmonizovaných noriem EÚ na posúdenie prístupnosti bolo náročné uskutočniť cezhraničné porovnanie. Existujúce údaje sa často zameriavajú na situáciu osôb s telesným postihnutím a nezahŕňajú iné osoby so zdravotným postihnutím, ktoré môžu čeliť menej viditeľným prekážkam účasti na politickom živote.

Zhromaždenie spoľahlivých a presných štatistických údajov týkajúcich sa skúseností osôb so zdravotným postihnutím je náročné. Faktické vylúčenie určitých osôb so zdravotným postihnutím – napríklad osôb žijúcich v ústavoch alebo osôb, ktoré nekomunikujú verbálne – zo súčasných prieskumov zvyrazňuje potrebu zlepšiť existujúce metodické nástroje a poskytnúť primerané zdroje na zabezpečenie toho, aby cieľové, rozčlenené a porovnateľné údaje presne a spoľahlivo zachytávali ich skúsenosti. Úsilie v tomto smere už celosvetovo vykonáva Washingtonská skupina pre štatistiky v oblasti zdravotných postihnutí, do ktorej sa agentúra FRA a Európska komisia zapájajú, a na úrovni EÚ napríklad Eurostat. Agentúra FRA bude naďalej spolupracovať s Európskou komisiou, sieťou ANED a relevantnými účastníkmi v záujme podpory zlepšenia zhromažďovania relevantných údajov.

Stanoviská

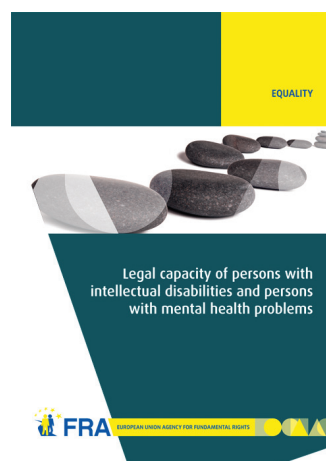
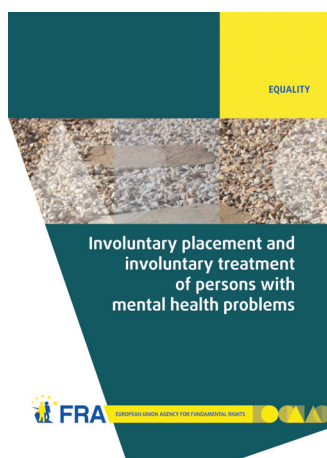
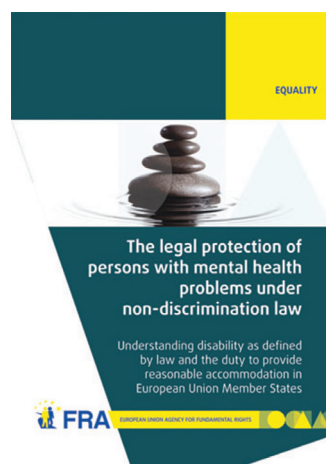
V súlade s dodržiavaním povinností podľa článku 31 CRPD by sa EÚ a členské štáty mali zaviazat', že budú zhromažďovať vhodné informácie vrátane štatistických a výskumných údajov, ktoré im umožnia formulovať a zaviesť politiky na zvýšenie účinnosti ustanovení dohovoru týkajúcich sa účasti na politickom živote.

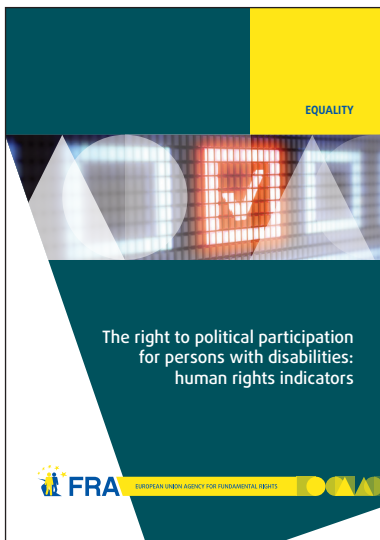
S ohľadom na činnosti uvedené v európskej stratégii pre oblasť zdravotného postihnutia na obdobie 2010 – 2020 a ciele stratégie EÚ 2020 v oblasti sociálneho začlenenia by Európska komisia mala pracovať na harmonizácii informácií o zdravotnom postihnutí, ktoré sa zhromaždili zo sociálnych prieskumov v rámci EÚ (štatistika EÚ v oblasti príjmov a životných podmienok, ad hoc modul na prieskum pracovných síl, európsky prieskum prostredníctvom rozhovoru o zdraví) s pravidelným zhromažďovaním porovnateľných údajov o prekážkach v súvislosti so sociálnym začlenením osôb so zdravotným postihnutím vrátane účasti na politickom živote.

S cieľom zabezpečiť, aby boli údaje porovnateľné v celej EÚ, by inštitúcie EÚ a členské štáty mohli spolupracovať na vypracovaní spoločne dohodnutých usmernení určených na meranie základných práv osôb so zdravotným postihnutím. Táto činnosť by sa mohla začať ďalším vypracovaním spoločných usmernení na meranie prístupnosti.

Inštitúcie EÚ poverené zhromažďovaním údajov by mali podporovať a dopĺňať úsilie členských štátov zamerané na sústreďovanie štatistík a údajov, v ktorých sú premietnuté prekážky zabraňujúce osobám so zdravotným postihnutím, aby sa v plnej miere zúčastňovali na politickom a verejnom živote. K týmto činnostiam by malo patriť ďalšie vypracovanie a realizácia metodík zberu údajov, ktoré zahŕňajú všetky osoby so zdravotným postihnutím vrátane osôb s vážnejším postihnutím.

Týchto päť správ agentúry FRA obsahuje ďalšiu analýzu otázok týkajúcich sa práv osôb so zdravotným postihnutím.

Možnosť zapojiť sa do politického diania či už kandidovaním na verejnú funkciu, vstupom do politickej strany, alebo sledovaním politických správ v médiách je kľúčovou súčasťou života v demokratickej spoločnosti. V správe sa analyzujú údaje o účasti osôb so zdravotným postihnutím na politickom živote, ktoré boli zhromaždené v rámci 28 členských štátov Európskej únie (EÚ) Agentúrou Európskej únie pre základné práva (FRA) a Akademickou sieťou európskych odborníkov v oblasti zdravotného postihnutia (ANED), financovanou Európskou komisiou. Z ukazovateľov v oblasti ľudských práv uvedených v správe vyplýva, že právne a administratívne prekážky, neprístupné postupy a informácie a nedostatočná informovanosť o politických právach môžu osoby so zdravotným postihnutím pozbaviť príležitosti na účasť na politickom živote v spoločnosti, v ktorej žijú. Z výskumu takisto vyplýva, že neexistujú spoľahlivé a porovnateľné údaje o skúsenostiach osôb so zdravotným postihnutím s účasťou vo voľbách v EÚ. Čo najrýchlejšie riešenie týchto problémov je nevyhnutné na zvýšenie legitimity verejných inštitúcií a vytvorenie spravodlivejších a prístupnejších spoločností, ktoré umožňujú úplné zapojenie všetkých svojich členov.

Ďalšie informácie:

Celá správa agentúry FRA *The right to political participation of persons with disabilities: human rights indicators* (Právo osôb so zdravotným postihnutím na účasť na politickom živote: ukazovatele v oblasti ľudských práv) sa nachádza na stránke: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/indicators-political-participation-persons-disabilities>.

Prehľad činností agentúry FRA týkajúcich sa práv osôb so zdravotným postihnutím sa nachádza na stránke: <http://fra.europa.eu/en/theme/people-disabilities>.

Úrad pre publikácie

FRA – AGENTÚRA EURÓPSKEJ ÚNIE PRE ZÁKLADNÉ PRÁVA

Schwarzenbergplatz 11 – 1040 Viedeň – Rakúsko
Tel. +43 158030-0 – Fax +43 158030-699
fra.europa.eu – info@fra.europa.eu
[facebook.com/fundamentalrights](https://www.facebook.com/fundamentalrights)
[linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency](https://www.linkedin.com/company/eu-fundamental-rights-agency)
twitter.com/EURightsAgency

978-92-9239-492-9

9 789292 394929

© Agentúra Európskej únie pre základné práva, 2014
Fotografie: © Shutterstock